

Wizja współczesnej szkoły

Poziom zaufania rodziców wobec bezpieczeństwa i jakości edukacji

Agnieszka Jankowska, kierownik Oddziału Zamiejscowego Zachodniopomorskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Gryficach

Obecnie rodzice dziecka wchodzącego w wiek szkolny dysponują większą niż kiedykolwiek możliwością wyboru placówki kształcenia. Można przypuszczać, że swoje decyzje podejmują świadomie i wynika to, przynajmniej w pewnej części, z zaufania pokładanego w sprawne funkcjonowanie danej szkoły. W niniejszym artykule chciałabym zaprezentować wyniki badań nad poziomem zaufania rodziców i ich oczekiwaniami wobec jakości kształcenia i bezpieczeństwa dzieci.

Zaufanie, którego rola w szeroko pojętych relacjach międzyludzkich jest eksponowana we współczesnej literaturze filozoficznej, psychologicznej, pedagogicznej i socjologicznej, Piotr Sztompka definiuje jako zakład podejmowany na temat niepewnych, przyszłych działań innych ludzi, składający się z dwóch elementów – przekonania i ich wyrażenia w praktyce¹. Lech W. Zacher zwraca uwagę, że „zaufanie to proces (budowanie zaufania, narastanie sprzyjających warunków i cech) oraz jego »produkt« czyli określony stan zaufania. (...) Zaufanie jest często definiowane jako relacja, której cechą jest oczekiwanie zachowania partnera

zgodnego z normami i wartościami kulturowymi w danym społeczeństwie, czy lepiej – w danym miejscu i czasie”².

Eric M. Uslaner, uznając zaufanie za wartość moralną, wyróżnia zaufanie normatywne i strategiczne³. „Zaufanie normatywne jest moralnym nakazem, by dobrze traktować ludzi, nawet gdy tego nie odwzajemniają”⁴. To rodzaj zaufania, które dzięki wartościom, na jakich jest wsparte, jest stabilne i trwałe. Uczymy się go od naszych rodziców, którzy są pierwszymi nauczycielami zasad moralnych. Zaufanie normatywne wynika z przeświadczenia, że „świat jest pełen dobrej woli i dobrych ludzi, że wszystko zmierza ku lepszemu, a ty jesteś panem swojego losu”⁵. Nie polega ono na wierze w poszczególnych ludzi, czy nawet w konkretne zbiorowości ludzi, lecz jest generalnym poglądem na ludzką naturę. Nie ma w nim miejsca na prognozowanie zachowania innych i relatywizm zaufania. Nawet jeśli inni okażą się niegodni zaufania, „wartości moralne każą zachowywać się tak, jakby można było im ufać”⁶.

W kontaktach z konkretnymi osobami używamy zaufania strategicznego, czyli opartego na wiedzy, tę zaś tworzymy na podstawie posiadanych informacji i doświadczenia. Współpraca wsparta tym rodzajem zaufania odbywa się jedynie między ludźmi, którzy się już znają, a rozwiązywane przez nich problemy mają proporcjonalnie niewielki zasięg.

Zaufanie strategiczne jest słabe, ponieważ wciąż zdobywane doświadczenia mogą zniechęcić jednostkę do obdarzenia zaufaniem innych. Budowane jest powoli, w miarę jak ludzie zyskują wiedzę o postępowaniu innych. „Zaufanie strategiczne odzwierciedla nasze oczekiwania w stosunku do tego, jak zachowają się inni ludzie”⁷. Wciąż przewidujemy i prognozujemy zachowanie drugiej osoby, a nasze działanie względem niej

determinuje stopień wywiązania się przez nią z pokładanego zaufania.

Jakim zaufaniem (zakładając, że ono występuje) darzą rodzice szkołę? Czy mieści się ono w kategorii zaufania normatywnego, czy jest decyzją strategiczną?

Szkoła godna zaufania

Wyniki przeprowadzonych przeze mnie badań⁸ dowodzą, że rodzice na plan pierwszy, wśród stwierdzeń kształtujących ich pojęcie zaufania do szkoły, wysuwają – na wszystkich etapach kształcenia – pewność i wiarę w to, że dziecko w szkole będzie bezpieczne. Towarzyszy temu przeświadczenie o dobrej i profesjonalnej opiece, jaką dziecko będzie otoczone na terenie szkoły, a co za tym idzie, że nie spotka je żadna krzywda – zarówno ze strony nauczycieli, jak i innych uczniów.

Na pierwszym etapie edukacyjnym rodzice utożsamiają zaufanie do szkoły także z przekonaniem, że ich dziecko będzie dobrze kształcone i będzie mogło w związku z tym optymalnie się rozwijać. Rodzice ufają, że wszelkie działania podejmowane przez szkołę są właściwe i dlatego w pełni je akceptują.

Na drugim etapie edukacyjnym, oprócz niekwestionowanego poczucia bezpieczeństwa dzieci, rodzice pojmują zaufanie do szkoły – co może zaskakiwać – jako pewien pakiet oczekiwanych postaw i działań podmiotów szkoły wobec rodziców (*być traktowanym z respektem i zrozumieniem; być przyjętym i wysłuchanym przez dyrekcję i nauczycieli z problemem; wierzyć, że w szkole przestrzegane są prawa człowieka, dziecka i ucznia*⁹). Rodzice wskazują także na pewną taktykę przyjętą przy obdarzaniu szkoły zaufaniem. Nazywają oni zaufaniem swoją pewność i wiarę, że dziecko wyniesie z lekcji to, co powinno; że zatrudniona kadra jest kompetentna, a zdobyta przez dziecko wiedza pomoże mu w dalszej nauce i życiu¹⁰.

Rodzice uczniów przekraczających po raz pierwszy próg gimnazjum, definiując zaufanie do szkoły, mocno podkreślają swoją wiarę w siłę sprawczą szkoły jako instytucji wspierającej działania wychowawcze rodziny. Ufają, że *szkoła przekaże* (ich dzie-

ciom) *rzetelną wiedzę, pomoże utrwalić prawidłową postawę moralną, pomoże rozwinąć zdolności*.

Dla rodziców uczniów szkół ponadgimnazjalnych zaufanie do szkoły to wiara, że szkoła zapewni ich dziecku dobry start w dorosłe życie (*należyte przygotowanie do egzaminu maturalnego i zawodowego, to poczucie, że dziecko nauczy się wartościowych i pożytecznych rzeczy, że zdobędzie zawód, który chce wykonywać*).

Tak pojmowane zaufanie do szkoły zdaje się być czystą strategią, założeniem, zakładem, który rodzice godzą się podjąć, o ile spełnione zostaną określone warunki. Rodzice przewidują, że szkoła sprosta ich konkretnym oczekiwaniom w zakresie opieki i kształcenia ich dziecka i wtedy dyrekcja, nauczyciele oraz inni pracownicy szkoły okażą się godni zaufania.

W procesie budowania zaufania do szkoły najważniejsze, zdaniem rodziców, są¹¹:

- funkcjonujący w szkole system bezpieczeństwa,
- zatrudnieni nauczyciele,
- atmosfera panująca w szkole.

Aż 99% respondentów uznało je za ważne i bardzo ważne.

Tylko nieco mniej wskazań dotyczyło znaczenia dla budowania zaufania:

- organizacji szkoły – 97%,
- dyrekcji – 94%.

Kolejne oceny dotyczyły:

- pracowników administracji i obsługi oraz zajęć pozalekcyjnych – 90%,
- bazy lokalowej szkoły – 79%,
- zasłyszanej opinii o szkole – 69%.

Najmniejszy wpływ na budowanie zaufania rodziców do szkoły ma fakt *bycia w przeszłości uczniem danej szkoły* – 46% oraz *strona internetowa szkoły* jako źródło informacji – 33%. Można zatem sądzić, że rodziców do szkoły „przekonuje” to, co dzieje się „tu i teraz” i czego sami mogą doświadczyć. „Żadne deklaracje o tym, że w szkole robi się wszystko dla dobra dziecka, nie przekonują rodziców, że tak właśnie jest. Rodzice muszą mieć na to konkretne dowody”.

Niemniej jednak na progu każdego etapu edukacji rodzice mają duże zaufanie do podmiotów szkoły (dy-

Podmioty szkoły	Etap edukacji			
	Kl. I SP	Kl. IV SP	Kl. I Gimn.	Kl. I Ponadgimn.
Dyrekcja	81%	82%	88%	91%
Nauczyciele	91%	84%	92%	87%
Pracownicy administracji i obsługi	80%	76%	85%	83%

Tabela 1. Poziom zaufania rodziców do podmiotów szkoły.

Źródło: Opracowanie własne

rekcja, nauczyciele, pracownicy administracji i obsługi) i oscyluje ono wokół 80–90%, co przedstawia Tabela 1.

Należy mieć świadomość, że tak optymistyczne wyniki osiągnięto, przeprowadzając celowo badanie we wrześniu, czyli na początku danego etapu edukacyjnego (co ma znaczenie dla poziomu zaufania rodziców do szkoły). Interesujące może być przeprowadzenie badania wśród tej samej grupy respondentów powtórnie, np. na koniec pierwszego roku szkolnego (na danym etapie edukacji) lub na koniec etapu edukacyjnego.

Podsumowanie

Czynnikami stymulującymi rozwój dzieci i młodzieży są niewątpliwie rodzina i szkoła. Dobrze, jeśli oba te środowiska efektywnie ze sobą współpracują, często jednak zdarzają się między nimi różnice w poglądach na wychowanie dzieci, a czasami brakuje po prostu zaufania.

Wraz z pobytym dziecka w szkole zaufanie rodziców do szkoły przenosi się z troski o bezpieczeństwo dziecka na dbałość o jego dobre wyniki w nauce i pomysłne rozpoczęcie kolejnego etapu życia. Na początku każdego szczebla edukacji dziecka jego rodzice wykazują duże zaufanie do podmiotów szkoły – mimo świadomości kruchości tego zaufania, ponieważ każdy najmniejszy negatywnie oceniany incydent może zmniejszyć pokłady zaufania rodziców do szkoły, zwłaszcza, gdyby dotyczył bezpieczeństwa dziecka.

Przypisy

¹ P. Sztompka, *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Kraków 2007, s. 69–71.

² L. W. Zacher, *Erozja zaufania jako nowe wyzwanie wychowawczo-edukacyjne*, w: A. Karpińska (red.), *U podstaw dialogu o edukacji*, Białystok 2003, s. 33.

³ E. M. Uslaner, *Zaufanie strategiczne i zaufanie normatywne*, w: P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska (red.), *Socjologia codzienności*, Kraków 2008, s. 183.

⁴ Ibidem, s. 192.

⁵ E. M. Uslaner, op. cit., s. 190.

⁶ Ibidem, s. 186.

⁷ Ibidem, s. 190.

⁸ W badaniach uczestniczyli rodzice uczniów klas pierwszych i czwartych Szkoły Podstawowej nr 3 w Gryficach oraz klas pierwszych Gimnazjum nr 2 w Gryficach i Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Gryficach. Prezentowane badania są badaniami ilościowymi, a ich celem było pogłębienie wiedzy na temat dynamiki zaufania rodziców do szkoły ich dzieci. W analizie materiału badawczego uwzględniłam jedynie tę grupę respondentów, których najstarsze dziecko przekraczało dany próg edukacyjny. Zebrałam 262 kwestionariusze ankiet, przy czym wymagane kryterium (bycia po raz pierwszy rodzicem ucznia przekraczającego dany etap edukacyjny) spełniło 139 osób: 33 będących rodzicem ucznia I klasy szkoły podstawowej, 40 osób będących rodzicem ucznia IV klasy szkoły podstawowej, 28 osób będących rodzicem ucznia wkraczającego do gimnazjum i 38 osób będących rodzicem ucznia rozpoczynającego naukę w szkole ponadgimnazjalnej.

⁹ Są to przykładowe odpowiedzi respondentów na pytanie: „Co Pana/Pani zdaniem znaczy mieć zaufanie do szkoły?”

¹⁰ Kursywą wyróżniono wypowiedzi rodziców zawarte w kwestionariuszach ankiet.

¹¹ Respondenci oceniali znaczenie w budowaniu zaufania do szkoły następujących czynników: atmosfera w szkole, baza lokalowa szkoły, chodziłam/chodziłem do tej szkoły, dyrekcja, nauczyciele, organizacja szkoły, pracownicy administracji i obsługi, strona WWW szkoły, system bezpieczeństwa, zajęcia pozalekcyjne, zasłyszana opinia o szkole. Rodzice oceniali te kategorie w skali: nie jest ważne, jest mało ważne, jest ważne, jest bardzo ważne, trudno powiedzieć.

¹² M. Jadczyk-Nowacka, *Rodzice w szkole. Kłopot czy pomoc?*, Warszawa 2007, s. 13.

Bibliografia

Jadczyk-Nowacka M.: *Rodzice w szkole. Kłopot czy pomoc?*, Warszawa 2007.

Sztompka P.: *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Kraków 2007.

Uslaner E. M.: *Zaufanie strategiczne i zaufanie normatywne*, w: P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska (red.): *Socjologia codzienności*, Kraków 2008, s. 181–223.

Zacher L. W.: *Erozja zaufania jako nowe wyzwanie wychowawczo-edukacyjne*, w: A. Karpińska (red.): *U podstaw dialogu o edukacji*, Białystok 2003, s. 31–48.